

חדר זיכרון, קיבוץ קריית־ענבים, 1958–60

"עשיתי תיאטרון, פיסלתי את הפְנים"."

המזמין: קיבוץ קריית־ענבים תכנון: דוד רזניק ייעוד: הנצחה

שטח: 18 מ"ר

חומרים: אבן, גרנוליט, רשת ברזל, טיח גס

סביבה: בסוף שנות ה־50 התבקש רזניק, על־ידי קיבוץ קריית־ענבים, להסב מבנה קיים של מחסן בבית הספר המקומי לאתר הנצחה לחברי הקיבוץ שנפלו במלחמות ישראל. הקיבוץ,² היושב על מורד הר בקרבת ירושלים, מתאפיין בבנייה נמוכה על עמודים, בצפיפות גבוהה. פשטות הבנייה, הניכרת בקיבוץ עד היום, חייבה פתרון ייחודי, שיצליח להשתלב במקום ובה־בעת יתעלה מעל לנתונים הבסיסיים ליצירת מקום אינטימי של התייחדות והתבוננות.

בניין: הרעיונות הפרוגרמטיים של נציגי הקיבוץ כללו הצעות להתקין מדגות ברחבה, לרצף את המדרכה באבן ירושלמית, לעצב תבליט זיכרון, נר תמיד, שולחן להצבת ספרי זיכרון ומושבים נמוכים. רזניק החליט לצמצם את מעורבותו בתכנון החוץ ולהתמקד בשינוי מוחלט של הפנים. מחוץ לחלל הפנים הוא הסתפק בתיחום רחבת הכניסה בקיר אבן גסה וקירויה בפרגולת עץ, המצילה על הכניסה בימי קיץ ויוצרת דרמת צללים בחצר הקטנה עם ספסל האבן שהוצב בה. את הקיר החיצוני הפונה מערבה ציפה בלוחות אבן, ועליהם כתובת תמציתית באותיות נחושת בולטות: "חדר זיכרון".

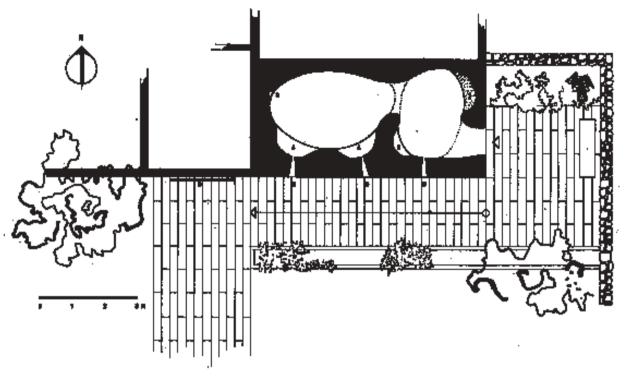
נתוני חלל הפנים היו קבועים מראש: מחסן בקומת הקרקע, במידות 3x6 מ', עם תקרה נמוכה הנחצית על־ידי קורת רוחב. רזניק בחר לזרום עם תנאי השטח ולא לצאת נגדם. הוא התייחס לחלל כאילו היה במת תיאטרון והכניס בו שינוי רדיקלי באמצעות קונסטרוקציה פיסולית של רשת ברזל בציפוי טיח, שהעלימה את הקירות ישרי־הזוויות. התוצאה: חלל מתעקל ואורגני דמוי מערה, המעלה על הדעת את הנפחיות החופשית ביצירותיו של אנטוני גאודי או את האמורפיות הפלסטית של כנסיית רונשאן (1950–1950) בתכנון לה קורבוזייה.

שני כַּנים נחצבו בקיר לספרי זיכרון, בסמוך לחלונות הצרים (שלושה במספר) שזכוכיתם הצבעונית משמרת את אפלוליות החלל. ספסל ישיבה נמוך, שהוצמד לקיר המתעקל מימין לדלת הגרנוליט שבכניסה, כמו נבלע בחלל של מערה. נר שהותקן בגומחה אינו מפר את אווירת הרחם העמומה והמדיטטיבית.

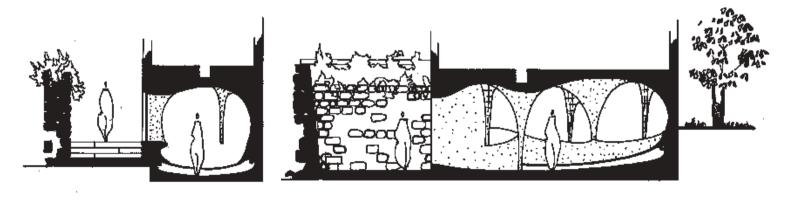

חתך לרוחב החדר: סקיצה Chamber cross-section: sketch

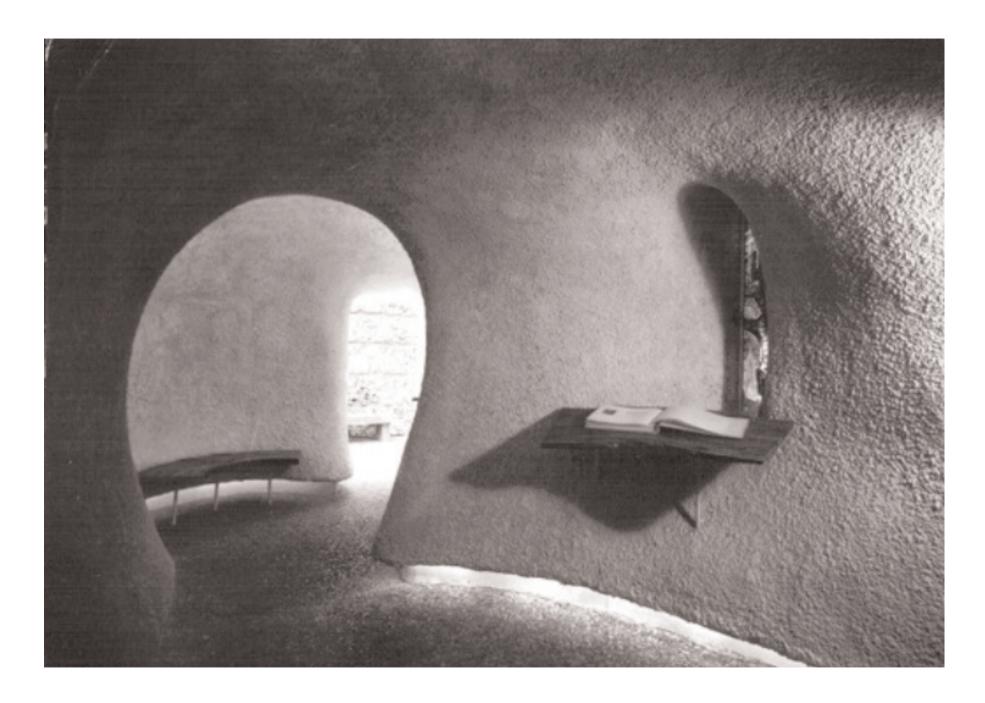
- 1 רזניק מצוטט מתוך שיחה עם יעקב מלכין, ראו לעיל הערה 1 ל"בית הכנסת המרכזי בהתחים גבעת בח".
- 2 קיבוץ קריית־עובים הוקם ב־1920 על־ידי
  אנשי העלייה השלישית שהגיעו
  מאוקראינה, ואליהם הצטרפו לימים עולים
  מפולין, גליציה, גרמניה וארגנטינה. אדמות
  הקיבוץ נרכשו ב־1912 על־ידי אגודות
  "קוהלת יעקב" ו"אחוזת נחלה" ונרכשו
  שוב על־ידי קק"ל, והוא תפקד כחלק
  מהעורף החקלאי של ירושלים והתבסס
  על משק מעורב; ראו אתר האינטרנט של
  הקרקע ושימושיה באזור אבו־גוש,
  הקרקע ושימושיה באזור אבו־גוש,
  1948-1873,
- 3 לפי מכתב שנשלח לרזניק ממזכירות הקיבוץ בהמשך לשיחות הכנה קודמות, 12.8.1958.
- 4 הוותיקים התקשו, לדברי רזניק, לקבל את התוכנית. הצעירים הם שתמכו ברעיון וביאו לאישורו מקץ שנתיים של דיונים. אפרים בן־חיים, האחראי על הפרויקט מטעם הקיבוץ (ומי שהלחין את השיר "שדות שבעמק"), דבק ברעיונותיו של רזניק ואף תיחזק את המקום לאחר הקמתו.

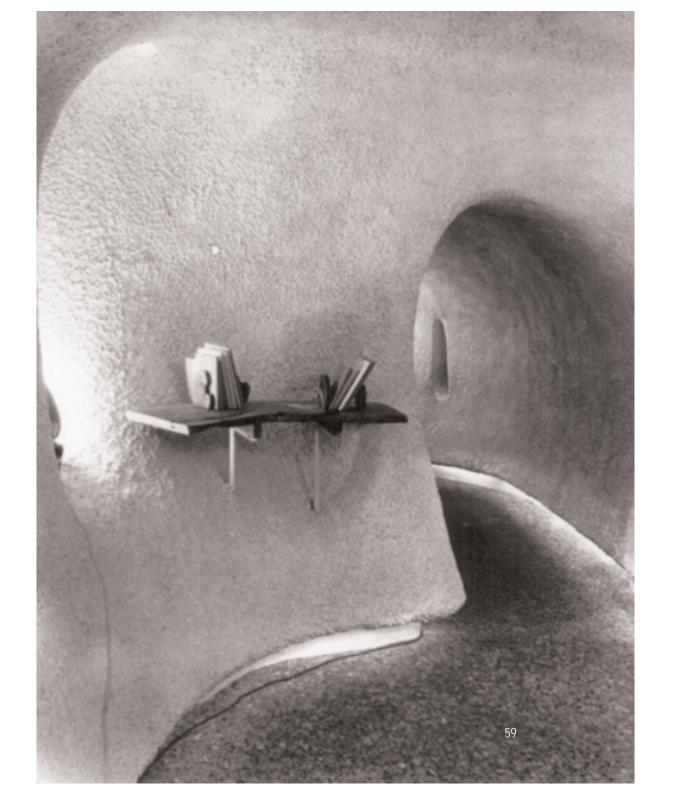

Cross-section חתך רוחב Longitudinal section חתך אורך

Memorial Chamber, Kibbutz Kiryat Anavim, 1958-60

"I have made a theater, I sculpted the interior."1

Commissioning body: Kibbutz Kiryat Anavim

Architect: David Reznik
Designation: Commemoration

Site area: 18 sq. m.

Materials: Stone, granulite (exposed aggregate),

expanded metal, rough plaster

Site: In the late 1950s Reznik was approached by Kibbutz Kiryat Anavim to transform an existing storehouse at the local school into a commemoration site for the kibbutz members who had fallen in Israel's wars. Located on a mountain slope near Jerusalem, the kibbutz² is typified by dense, low construction on columns. The simplicity of construction, still conspicuous in the kibbutz, required a unique solution that would be assimilated into its surroundings and at the same time would rise above the basic conditions to create an intimate site of communion and observation.

Project: The programmatic ideas of the kibbutz representatives included proposals install steps in the concourse area, use Jerusalem stone for the pavement, design a memorial relief, a perpetual light, a table on which to place memory books, and low seating.³ Reznik decided to minimize his intervention in the outdoor design and focus on a total transformation of the interior. Outside the inner space he demarcated the entrance concourse with a rough stone wall covered with a wooden pergola that shades the entrance on summer days and creates a drama of shadows in the small courtyard, and installed a stone bench in it. The westward exterior wall was faced with stone, bearing a succinct inscription in embossed copper letters: "Memorial Chamber"

The specifications of the interior were given: a storehouse on the ground floor, 3x6 m., with a low ceiling cut by a lateral beam. Reznik chose to go along with the conditions in situ, rather than defy them. He referred to the space as if it were a theatrical stage, and introduced a radical change by means of sculptural construction comprising plastered metal netting that made the right-angled walls disappear. The result was an organic, curving cave-like space that calls to mind the free voluminousity in Antonio Gaudí's work, or the plastic amorphous quality transmitted by Le Corbusier's Ronchamp Chapel (1950-55).

Two pedestals were carved in the wall for memorial books, next to the three narrow windows whose stained glass preserves the darkness of the space. A low bench that was attached to the curving wall to the right of the granulite entrance door, appears to be swollen in a cave of sorts. A candle in the niche does not interfere the blurry womb-like, meditative atmosphere.

- 1 Reznik, quoted from a conversation with Yaakov Malkin, see n. 1 for "The Hebrew University Synagogue, Givat Ram Campus."
- 2 Kibbutz Kiryat Anavim was founded in 1920 by members of the Third Aliya (Immigration wave) who arrived from Ukraine. They were later joined by immigrants from Poland, Galicia, Germany, and Argentina. The kibbutz lands were purchased in 1912 by the Kohelet Yaacov and Ahuzat Nahala Associations, and later re-purchased by the JNF (KKL). The kibbutz functions as part of Jerusalem's agricultural hinterland and relies on a mixed economy; see Kibbutz Kiryat Anavim's website http://kiryatanavim.homestead.com/index.html; see also: Joseph Glass, "Land Acquisition and Its Uses in the Abu-Gosh Area, 1873-1948" Cathedra 62 (December 1991), pp. 110-114 [Hebrew].
- 3 According to letter sent to Reznik by the Kibbutz Secretariat subsequent to previous preparatory discussions, 12 August 1958.
- 4 According to Reznik, the Kibbutz elders had difficulties accepting the plan, but the younger generation supported the idea and brought about its approval after two years of negotiations. Ephraim Ben-Haim, who was in charge of the project on behalf of the Kibbutz adhered to Reznik's ideas and continued to maintain the place after its construction.

מכון ון־ליר והאקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ירושלים, 62–1957 (ראשית פעילות: 1965)

"כאן עובדים, לא גרים"."

המזמין: מכון ון-ליר (פולי ון-ליר) תכנון: שמעון פובזנר, דוד רזניק אדריכלות נוף: ליפא יהלום, דן צור עיצוב פנים: אקדמיה – דורה גד, אריה נוי; מכון – חנה לבנטל קונסטרוקציה: אשר מילר, משה שנבל פיסול סביבתי: אוסיפ זדקין ייעוד: מרכז ללימודים מתקדמים, מחקר ופרסום שטח האתר: 30 דונם חומרים: בטון, אבן

סביבה: משפחת ון־ליר קיבלה מהמדינה שלושים דונם בשכונת טלביה, לא רחוק מתיאטרון ירושלים ומבית הנשיא, להקמת מוסד ציבורי במימון ברנרד ון־ליר, תעשיין ופילנטרופ הולנדי. לפי הסכם מ־1955, המקום יועד להיות "מרכז לקידום תרבות האדם, שמטרתו להתוות דרך לאדם בעולם המודרני, תוך ריכוז הישגי התרבות וגילומם דערכים אונשיים" ²

לתכנון נבחרו ארבעה אדריכלים – יוסף קלרוויין, היינץ ראו, דוד רזניק ושמעון פובזנר – שגיששו באפלת חלומותיה של גברת ון־ליר על הומניות, ידע, מחקר ואמנויות, שלא נוצקו למסגרת מוחשית של פרוגרמה. לאחר כמה נסיונות גיבוש והידברות כושלים התפרק הצוות. הובפרויקט הופקד בידי פובזנר ורזניק, הקרובים בגילם ובגישתם האדריכלית, שעבדו בהרמוניה והצליחו לגבש תוכנית משותפת. תוכניתם, שנשענה על העיקרון "כאן עובדים, לא גרים", מפרידה בין בניין האקדמיה לבניין המכון ומרכז הכנסים באופן המצליח לשמור על זיקה ביניהם, בהתאם להנחיות הפרוגרמה.

הכניסה לאתר עוברת דרך כביש גישה משופע,² התָחום בקירות מגן מאבן. הכביש מסתיים לפני הרחבה המשותפת לשני הבניינים, היושבים בראש הגבעה.³ משום כך המתחם כולו כמו מסתגר מהרחוב הסואן שמצפונו ונפתח לכיוון דרום. *היער האנושי*, פסלו של הפסל הרוסי־צרפתי אוסים זדקין (Zadkin), משלים את הרחבה המרכזית. בין

שני הבניינים מאחור משתרע גן רחב ידיים, שברחבה שבמרכזו מוצב פסלו של אלברט איינשטיין מעשה ידי הפסל האמריקאי רוברט ברקס (Berks).

בניין: הבינוי במתחם, הממוקם על גבעה המתרוממת לגובה שישה מטרים מעל רחוב ז'בוטינסקי, נארג בטופוגרפיה. במתחם פועלים שני מוסדות עצמאיים בניינים נפרדים, הקשורים זה לזה בגשר. הבנייה בטון ובאבן יוצרת סביבה מודרניסטית באופיה, כאשר הבניינים השונים בעיצובם כמו משלימים זה את זה: האקדמיה הישראלית למדעים שוכנת בבניין חד־קומתי, בהיר ופשוט – ומרכז הכנסים מכון ון־ליר שוכן בבניין דרן מופנם.

החזית הדרומית של בניין האקדמיה עטורה במעין ארקדה, שכמו פותחת את הפנים בהדרגה אל החוץ. שילוב החומרים בארקדה מרתק: הקיר הפנימי (שהוא הקיר החיצוני של האקדמיה) עשוי גרנוליט, התקרה מבטון והעמודים נבנו מאבן מסותתת.

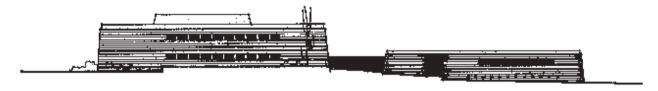
רצועת חלונות אופקיים מקיפה את בניין המכון הפירמידלי בעמוד לכרכוב הבטון, באופן המדגיש דווקא את הקווים האופקיים של הבניין. פתחי חלונות רבועים וקטנים, משני צדי הכניסה הראשית ומעט הבניין. פתחי חלונות רבועים וקטנים, משני צדי הכניסה הראשית ומעט מתחת לחיפוי הבטון, מסמנים את התפר בין שתי הקומות ותורמים למראה המבוצר של הבניין. האופקיות נשברת באמצעות "חריגות" אנכיות בגג: כתר עמודי בטון (המסמל את החוכמה), שכמו מצטלב עם העיצוב ישר־הזוויות והנזירי של בניין האקדמיה הסמוך (המסמל את המדע). הצללית המתקבלת, כשל טלסקום הנפתח אל השמים, מאזכרת את בניין האסיפה הכללית בשנדיגאר, בירת פנג'ב שבהודו, בתכנון לה קורבוזייה (2657-65).

התמצאות: התוכנית מקיפה את שני הבניינים הממלאים פונקציות משלימות. מרכז הכנסים מכון ון־ליר הוא בניין מרכזני, הסובב מבנה בטון חשוף בצורת חרוט קטום החורג מקו הגג השטוח. המבנה הפנימי מכיל בין קרביו את האולמות השונים: אודיטוריום בן 300 מושבים בקומת הכניסה, ואולם כנסים בן מאה מושבים וחדר ישיבות בקומה השנייה. העומד בכניסה קולט במבטו את מלוא החלל, לרבות הקומה השנייה. ספרייה דו־קומתית וכן משרדי הסגל האקדמי והמינהלה ממוקמים בצמוד לקירות המעטפת לכל גובה הבניין, בלי להתחרות במבנה הבטון השתול במרכז החלל המרשים. אור טבעי חודר מבעד לזר עמודי הבטון שבגג ומאיר את החלל הפנימי. פינות ישיבה בחלל החופשי מיועדות למכגשים לא פורמליים של חוקרים ובאי הכנסים.

- 1 רזניק מצוטט מתוך שיחה עם יעקב מלכין, ראו לעיל הערה 1 ל"בית הכנסת המרכזי בהתחים גרעת רח".
- 2 ראו "המתנ"ס של טלביה", כל העיר, 27.3.1981 בקילו ון־ליר הגיעה לירושלים ב־1948 עם עשרה מיליון דולר שהקדיש ברנרד ון־ליר, בעלה בנפרד, למימוש חלומה "כי מציון תצא תורה". לדרישת המשפחה נחקק חוק מיוחד המעניק למכון ון־ליר פטור ממסים (דצמבר 1958), הליר שלווה בביקורת רבה.
- 3 לדברי רזניק, המפגשים בין ארבעת האדריכלים לוו במתח רב ובאי־הסכמה רעיונית. ראו, שהיה מקובל על גברת ון־ליר יותר מהאחרים, הציע לה לפעול לבדו, אך הסקיצה שהגיש לא השביעה את רצונה וראו פרש מן הפרויקט. כמה חודשים אחריו פרש גם קלרוויין; ראו מלכין, לעיל הערה 1 ל"בית הכנוסת המרכזי בקמפוס גבעת רם".
- 4 השינוי האחרון בתוכנית נולד בעקבות
  מכגש בין פובזגר, רזניק וארנסטו רוג'רס,
  אדריכל איטלקי שהוזמן על־ידי גברת
  ון־ליר לתכנן את הפנים ו"להבין את
  הבניין". רק בדיעבד הסתבר שרוג'רס
  התבקש לפקח על תוכניתם. רוג'רס ביקש
  הצדקה לכל פרט בתכנון, ו"הערותיו היו
  מאירות עיניים", נזכר רזניק. בעקבותיהן
  נבחנו־מחדש סוגיות של חלל ושל קשר בין
  פנים וחוץ, והוחלט לשנות את קרבי
  בנים וחוץ, והוחלט לשנות את קרבי
  בנימית, לפתוח את הצד האחורי אל הנוף
  נולחצוץ בין החזית לרחוב; ראו מלכין, לעיל
  הערה 1 ל"בית הכנסת המרכזי בקמפוס
  געתר הם".
- 5 החיבור בין כביש הגישה הפנימי לרחבה המרכזית תוכנן במקור כשיפוע, אך הומר במדרגות לאחר שגרשום שלום החליק עליו וופצע; ראו "המתנ"ס של טלביה", לעיל הערה 2. שם.
- 6 בסוף שנות ה־80 נבנה במתחם, בניצב לבניין האקדמיה, בניין שלישי המשמש את המועצה להשכלה גבוהה.

North elevation תרשים חזית צפונית

East elevation תרשים חזית מזרחית

South elevation תרשים חזית דרומית

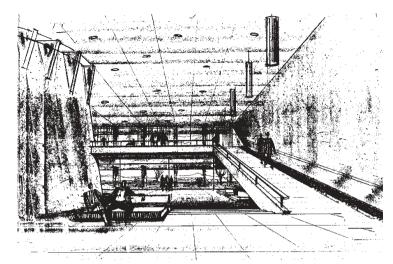

West elevation תרשים חזית מערבית

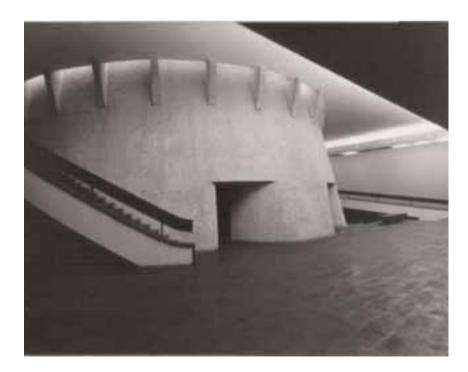

בניין האקדמיה בהיר בתכנונו ובציריו הישרים, אנכיים ואופקיים.
המבנה מלבני והתוכנית מתארגנת משני צדדיו של ציר הליכה ראשי,
היוצא מהכניסה הראשית וחוצה את הבניין ממערב למזרח. מקצת
החדרים (משרדים וחדרי המתנה־מנוחה) פרושים מימין לציר
ומשקיפים אל הגן האחורי. מצדו השני של הציר הראשי נפתחים
שלושה מסלולי משנה, הפונים אל אגפים ניצבים. בתווך, רצף של
חצרות פנימיות שובר את מסדר החדרים באתנחתות חזותיות, המלוות
בזרימה של אור טבעי לתוך החלל. הסדר והארגון תורמים לאווירה
השקטה ומשרתים את המטרה: לימוד ומחקר.

- 7 פנים מרכז הכנסים שופץ ב־2002, שלאברוח התכנון המקורי של פובזנר ורזניק.
- 8 השיפוץ האחרון של בניין האקדמיה, ברוח התוכנית המקורית (ובייעוץ רזניק), נעשה ב־1997.

חלל הכניסה: פרספקטיבה Entrance hall: perspective

(symbolizing wisdom) seems to intersect with the ascetic, rightangle design of the adjacent Academy building (symbolizing science). The resulting shadow, like a telescope opening up to the sky, is reminiscent of Le Corbusier's General Assembly (1957-65) in Chandigarh, the capital of Punjab, India.

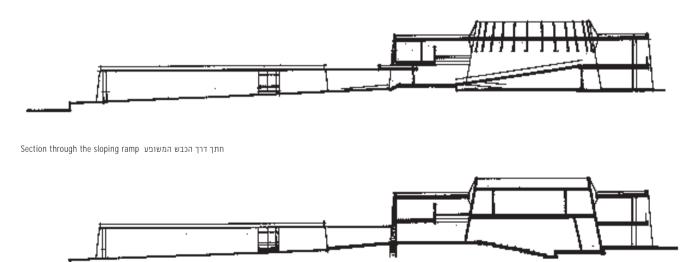
Orientation: The plan includes the two buildings that fulfill complementary functions. The Van Leer Institute convention center is a centrally-planned building, encircling an exposed concrete building shaped like a truncated cone that deviates from the flat roofline. The inner structure contains the various halls: a 300-seat auditorium at the entrance level, a 100-seat convention hall and a conference room on the second floor. Standing at the entrance one's gaze captures the totality of the space, including the second floor. A two-story library as well as the administration and academic staff offices are adjacent to the external walls throughout the height of the building, without competing with the concrete structure at the heart of the impressive space. Natural light filters through the crown of

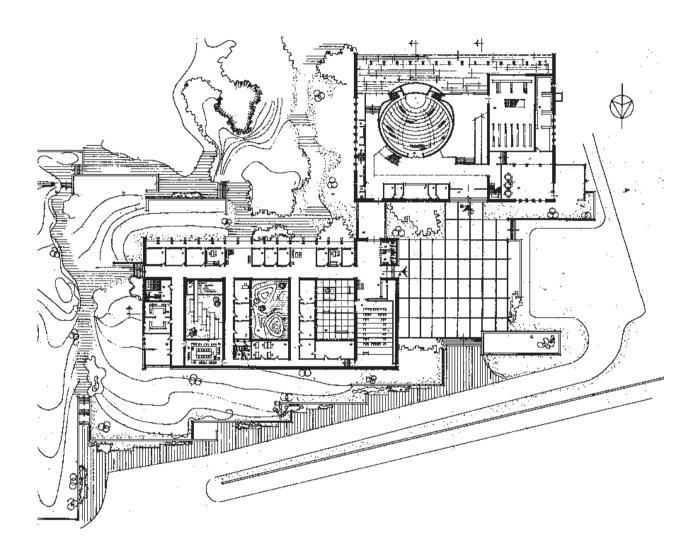
Section through the halls חתך דרך האולמות

concrete columns on the roof, illuminating the interior. Sitting areas in the open space are intended for informal meetings of researchers and convention participants.⁷

The Academy's plan is lucid with straight vertical and horizontal axes. The building is rectangular, situated on either side of a main walking route, emerging from the main entrance, crossing the building from west to east. Some of the rooms (offices, restrooms-waiting rooms) extend to the right of the axis, overlooking the back garden. Opening up on the other side of the main axis are three sub-routes, turning toward perpendicular wings. In the middle, a sequence of inner courtyards cuts the room parade with visual interludes accompanied by a flow of natural light into the space. The order and organization contribute to the tranquil atmosphere, serving the purpose: study and research.⁸

- 7 The interior of the convention center was renovated in 2002, departing from the spirit of the original plan drawn by Powsner and Reznik.
- 8 The last renovation of the Academy building, in keeping with the spirit of the original plan (and with Reznik as consultant) was implemented in 1997.

right: The Van Leer Institute; left: Israel's National Academy of Science מימין: מכון ון־ליר; משמאל: האקדמיה הישראלית למדעים

The Jerusalem Van Leer Institute and Israel's National Academy of Science, Jerusalem, 1957-62 (beginning of activity: 1965)

"This is a place of work, not a dwelling."1

Commissioning body: The Van Leer Foundation (Polly Van Leer)

Architects: Shimon Powsner, David Reznik Landscape architects: Lipa Yahalom, Dan Zur Interior design: Academy: Dora Gad, Arieh Noy;

Institute: Hana Leobenthal

Construction: Asher Miller, Moshe Schnabel Environmental sculpture: Osip Zadkine Designation: A center for advanced learning,

research and publication

Site area: 30 dunams (7.5 acres) Materials: Concrete, stone

Site: The State granted the Van Leer family 30 dunams (7.5 acres) in the Talbiya neighborhood, adjacent to the Jerusalem Theater and the President's Residence, to build a public institute funded by Bernard Van Leer, a Dutch industrialist and philanthropist. According to a 1955 agreement, the place was intended as a "center for the advancement of human culture, aimed at paving man's way in the modern world, while focusing on the concentration of cultural achievements and their embodiment in human values."²

Four architects were selected for the job: Joseph Klarwein, Heinz Rau, David Reznik, and Shimon Powsner — who struggled to translate Mrs. Van Leer's dreams about humanism, knowledge, research and arts into a concrete plan. After several attempts to converse and collaborate failed, the team fell apart³ and the project was entrusted to Powsner and Reznik, who were close in age and architectural approach. The two worked harmoniously

and came up with a plan based on the principle "This is a place of work, not a dwelling." Their plan separated the Academy from the Institute and the Convention Center in a manner that preserves their affinity, in keeping with the program's guidelines.⁴

One enters the site by means of a sloped access road,⁵ delimited by stone protective walls. The road ends before the concourse, which is shared by the two buildings situated on the hill-top.⁶ The entire complex thus seems to seclude itself from the busy street on its north, opening up southward. *The Human Forest*, by French-Russian sculptor Osip Zadkine, completes the main concourse. A vast garden extends between the two buildings, at the back, and at the center of its plaza — a sculpture of Albert Einstein by American artist Robert Berks.

Project: Construction in the complex, located on a hill towering to a height of 6 meters above Jabotinsky Street, is interwoven with the topography. Two independent institutions operate in the complex in separate buildings, linked by a bridge. Construction in concrete and stone creates a modernist environment, where the buildings which differ in their design seem to complement one another: Israel's National Academy of Science is housed in a simple, single-story building, while the Van Leer Institute convention center is housed in a two-story building, which stands out in its plastic style, projecting introverted majesty.

The southern façade of the Academy building is adorned with an arcade of sorts, which seems to gradually open the interior to the outside. The material combination in the arcade is fascinating: the interior wall (which is the Academy's exterior wall) is made of granulite; the ceiling is made of concrete, and the columns — of hewn stone.

A band of horizontal windows surrounds the pyramidal Institute building, adjacent to the concrete cornice, accentuating the building's horizontal lines. Small square windows on either side of the main entrance and slightly below the concrete facing mark the seam between the two floors, contributing to the building's fortified appearance. The horizontality is interrupted by vertical "protrusions" in the roof: a crown of concrete columns

- 1 Reznik, quoted from a conversation with Yaakov Malkin, see n. 1 for "The Hebrew University Synagogue, Givat Ram Campus."
- 2 See "The Talbiya Community Center," Kol Ha'Ir, 27 March 1981 [Hebrew]. Polly Van Leer arrived in Jerusalem in 1948 with 10 million dollars which Bernard Van Leer, her separated husband, dedicated to fulfilling her dream that "the light of the Torah would spread out of Zion." Due to the family's demand, the Knesset passed a special act, granting the Van Leer Institute taxexemption (December 1958), a procedure that drew considerable criticism.
- 3 According to Reznik, the meetings between the four architects were accompanied by tension and conceptual disagreement. Rau, whom Mrs. Van Leer favored over the others, suggested working on his own, but the sketch he submitted was unsatisfactory, and Rau retired from the project. Several months later Klarwein retired as well; see Malkin n. 1 for "The Hebrew University Synagogue, Givat Ram Campus."
- 4 The last change of plan resulted from a meeting between Powsner, Reznik, and Ernesto Rogers, an Italian architect summoned by Mrs. Van Leer to design the interior and "study the building." Only later they learned that Rogers had been asked to supervise their plan. Rogers wanted each detail in the plan to be justified, and "his comments were enlightening," as Reznik recalls. In their wake, issues of space and the links between interior and exterior were re-examined and it was decided to change the interior: to create a round hall instead of an inner courtyard, to open the back to the landscape and partition the front elevation from the street: see Malkin n. 1 for "The Hebrew University Synagogue, Givat Ram Campus."
- 5 The connection between the inner access road and the main concourse was originally planned as a slope, but was replaced by steps after Gershom Shalom slipped and was injured; see "The Talbiya Community Center," n. 2, ibid.
- 6 . In the late 1980s a third building, perpendicular to the Academy building, was erected in the complex, serving the National Council of Higher Education.